

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ

■ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ และ 2) พัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

วิธีการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ให้ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนจำนวน 14 คน ตอบแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำแบบวัดความพร้อมไปเก็บข้อมูลกับผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร จำนวน 184 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ 2) นำแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบแล้ว ไปเก็บข้อมูลกับผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและเขตภาคกลาง จำนวน 496 คน และนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือเพื่อใช้สำหรับผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี 11 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรักและความต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ 2) ความสามารถในการเลือกทักษะเพื่อการเรียนรู้ 3) การแสวงหาคำตอบเพื่อการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และมีขั้นตอนเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย 5) การมีวินัยในตนเองและการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ 6) การทุ่มเทเพื่อการเรียนรู้ด้วยความพยายามอย่างเหมาะสม 7) การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้ 8) ความสามารถริเริ่มการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 9) ความสามารถตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่ความรู้ที่ต้องการ 10) การประเมินผลตนเองได้อย่างถูกต้องยุติธรรม 11) ความอดทนในการเสาะแสวงหาความรู้

การพัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยยึดหลักการสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพ 3 ประการ ได้แก่ 1) ค่าความเที่ยงตรง (Validity) 2) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และ 3) ความสามารถในการจำแนก (Discrimination power)

* งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินรายได้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2544

ความสำคัญของปัญหา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจ โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือการเรียนรู้โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นจะช่วยให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ ความรับผิดชอบ ทั้งนี้เนื่องจาก “การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง” (self-directed learning) เป็นลักษณะของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ (Candy, 1991: 19) ซึ่งก็คือ กลุ่มผู้เรียนวัยทำงานแล้ว และได้รับการยอมรับและส่งเสริมมากยิ่งขึ้นในสถาบันการศึกษา เช่น วิทยาลัย มหาวิทยาลัยทั้งหลาย หรือในโรงเรียนสอนวิชาชีพต่างๆ เนื่องจากว่าผู้เรียนส่วนมากมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและมีความรับผิดชอบ

ความสำคัญของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ควรกล่าวถึง ก็คือ ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเพิ่มความรับผิดชอบในการเรียนด้วยความมานะบากบั่นการที่ผู้เรียนสามารถนำตนเองได้นับว่าเป็นคุณลักษณะที่ดีที่สุดซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน (Mezirow, 1981: 21) นอกจากนั้น ผู้เรียนยังสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ได้ นักการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงมากท่านหนึ่ง คือ Knowles (1975 : 9) ได้ให้ความหมายของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า

... เป็นกระบวนการซึ่งผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์และการตัดสินใจว่าต้องการเรียนรู้สิ่งใด หลังจากนั้นจะกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ รวมทั้งการระบุถึงวิธีการค้นคว้าที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จนกระทั่งสุดท้ายผู้เรียนสามารถตรวจสอบ ใ้ใคร่ครวญถึงผลสัมฤทธิ์และความสำเร็จในการเรียนของตนเองได้ ...

นอกจากนี้นักการศึกษาและผู้ที่มีความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิตได้แสดงให้เห็นว่าโครงการทางการศึกษาใหม่ ๆ เช่น การศึกษาทางไกลด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะสามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาสำคัญ ๆ ที่มีอยู่ในการจัดการอาชีวศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบโรงเรียนได้อย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์หาค่าประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ
2. พัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

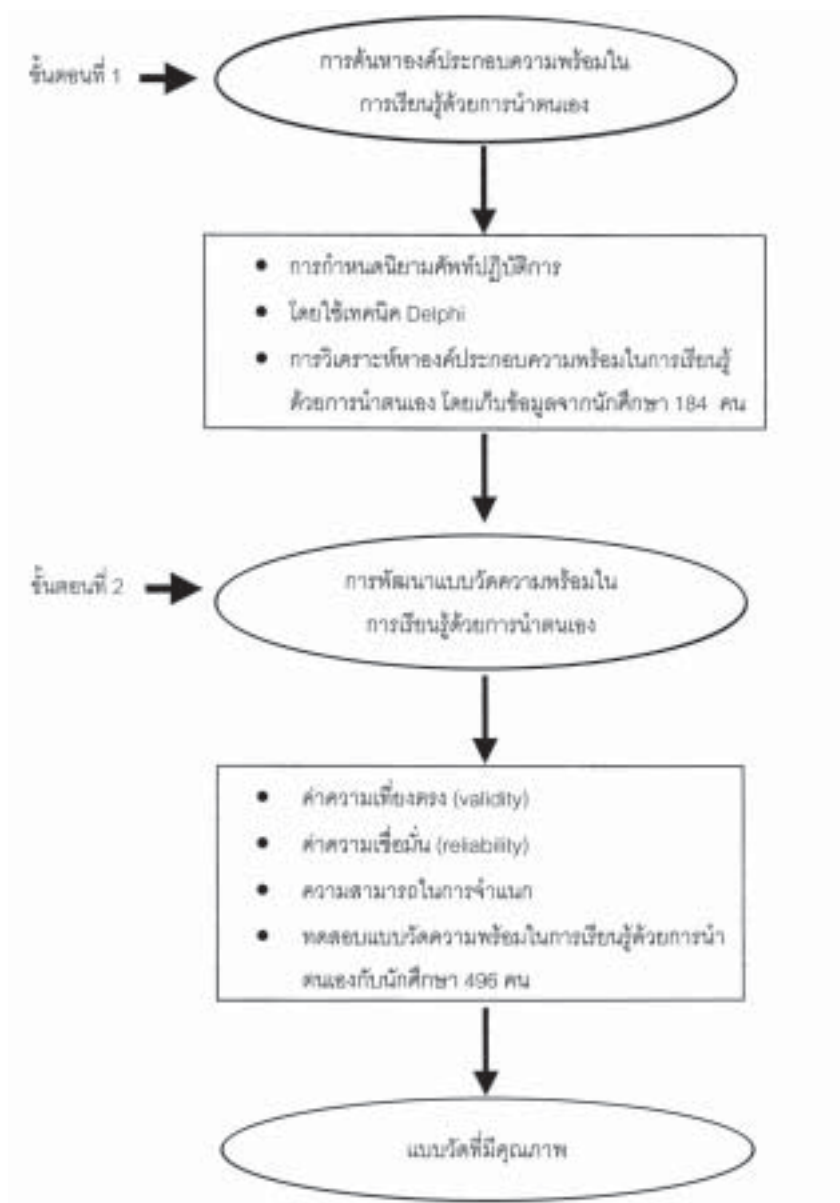
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สำหรับผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพในสภาพสังคมไทย ซึ่งจะช่วยให้กำหนดทิศทางในการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร การกำหนดสื่อการสอนและอุปกรณ์การเรียนรู้ เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้อย่างเหมาะสม
2. ได้แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่มีความเหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ ซึ่งทางกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหน่วยงานที่จัดสอนสายอาชีพสามารถนำไปใช้ แนะนำให้แก่ผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง **“ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ”** เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ ขั้นตอนที่ 2 เป็นการพัฒนา

แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการค้นหาคำประกอบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเพื่อพัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบสุดท้ายของเทคนิคการวิจัยแบบ Delphi แล้วนำมาสร้างเป็นแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ และเพื่อการพัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย

วิธีการศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ใช้การวิจัยด้วยเทคนิค Delphi จำนวน 3 รอบ เพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดประเด็นสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 14 คน ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมารวบรวมและจัดประเด็นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การพัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ดำเนินการด้วยการเก็บข้อมูลกับผู้เรียนสายอาชีพ โดยมีการเก็บข้อมูล 2 ครั้ง ครั้งแรกเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนสายอาชีพหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพจำนวน 184 คน โดยเป็นนักศึกษาที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่

2/2544 ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานครฯ เสร็จแล้วได้มาวิเคราะห์องค์ประกอบได้จำนวน 11 องค์ประกอบ หลังจากนั้นแล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลครั้งที่ 2 กับกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลางที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 1/2545 จำนวนทั้งสิ้น 496 คน เพื่อนำมาหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้วัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์หาองค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในขั้นแรกใช้เทคนิค Delphi ด้วยการดำเนินการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ 3 รอบรอบแรก ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นที่สำคัญๆ และเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจำนวน 31 ประเด็น โดยได้รวบรวมคุณลักษณะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญอีกเมื่อนำมารวมกันแล้วเป็นจำนวน 75 ประเด็น ผู้วิจัยได้นำข้อความทั้ง 75 ประเด็นมาเรียบเรียงเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับแบบ Rating - Scale แล้วจัดส่งให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดความคิดเห็นส่งคืนมายังผู้วิจัย เมื่อได้วิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แล้วพบว่าค่ามัธยฐานอยู่ที่ 3.5 ถึง 5 และพบว่าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์อยู่ที่ 0.54 ถึง 1.40 ดังนั้นผู้วิจัยได้ตัดข้อความออกไปจำนวน 10 ข้อ เนื่องจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เกินกว่า 1.00 หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดค่าของตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่สอง แล้วจึงนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบในรอบที่สามอีกเป็นครั้งสุดท้าย

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยวิธีการวิเคราะห์องค์

ประกอบ (Factor analysis) จากแบบวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจำนวน 65 ข้อ ได้ค่าความร่วมกันของแต่ละตัวแปรระหว่าง 0.561 ถึง 0.809 เมื่อพิจารณาค่าไอเกนที่มีค่ามากกว่า 1.70 พบว่า มีจำนวน 11 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้เท่ากับร้อยละ 66.61 ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดชื่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทั้ง 11 องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 “ความรักและต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่” (Love and need for new learning) รวม 17 ข้อ

องค์ประกอบที่ 2 “ความสามารถในการเลือกทักษะเพื่อการเรียนรู้” (Ability to choose and use skills for learning) รวม 5 ข้อ

องค์ประกอบที่ 3 “การแสวงหาคำตอบเพื่อการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง” (Searching answer for self – directed learning) รวม 5 ข้อ

องค์ประกอบที่ 4 “ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ และมีขั้นตอนเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย” (Responsibility in learning and how to reach the goal) รวม 4 ข้อ

องค์ประกอบที่ 5 “การมีวินัยในตนเองและการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์” (Self-discipline and how to use knowledge) รวม 2 ข้อ

องค์ประกอบที่ 6 “การทุ่มเทเพื่อการเรียนด้วยความพยายามอย่างเหมาะสม” (Trying very hard for learning)

องค์ประกอบที่ 7 “การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้” (Have a good learning environment)

องค์ประกอบที่ 8 “ความสามารถริเริ่มการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง” (Ability to initiate self-learning)

องค์ประกอบที่ 9 “ความสามารถตั้งคำถามเพื่อการนำไปสู่ความรู้ที่ต้องการ” (Ability to ask for learning needs)

องค์ประกอบที่ 10 “การประเมินผลตนเองได้อย่างถูกต้องยุติธรรม” (Ability for self-evaluation)

องค์ประกอบที่ 11 “ความอดทนในการเสาะแสวงหาความรู้” (An endurance for searching knowledge)

3. การพัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้วิจัยได้นำเนื้อหาจากข้อคำถามทั้ง 39 ข้อ มาดำเนินการพัฒนาตามประเด็นสำคัญที่จำเป็นสำหรับการสร้างแบบวัดที่มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการต่อไปนี้

3.1 ค่าความเที่ยงตรง (Validity) เครื่องมือฉบับนี้สามารถวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ โดยการใช้กลุ่มที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูง (known group) ปรากฏผลจากการทดสอบว่าผู้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มผู้เรียนทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งแสดงว่าแบบวัดนี้มีลักษณะความเที่ยงตรงเชิงสภาพความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง นั่นคือมีค่าความเที่ยงตรงที่สำคัญ 4 ประการ

3.2 ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ได้คุณภาพของความคงที่ในแบบวัดทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์เท่ากับ 0.8335

3.3 ความสามารถในการจำแนก เป็นการแสดงถึงคุณภาพของเครื่องมือนี้ว่าสามารถแยกลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองระหว่างผู้ที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงและกลุ่มผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองต่ำได้ โดยมีความสามารถในการจำแนกในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับ .05 จากการทดสอบ t - test

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้พบว่ามีจำนวน 11 องค์ประกอบ สามารถที่จะนำไปใช้กับผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพในการปรับปรุงการเรียน การสอน การจัดกิจกรรมสายอาชีพให้สอดคล้องกับองค์ประกอบทั้ง 11 ด้าน จะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงขึ้น

2. ผลการวิจัยด้านองค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้ พบว่าองค์ประกอบที่ 1 คือ “ความรักและต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่” เป็นคุณลักษณะที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพมาก ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดเนื้อหาวิชา น่าจะได้พิจารณาสนับสนุนตัวแปรต่างๆ ทั้ง 17 ข้อที่เป็นองค์ประกอบในด้านนี้ เช่น ต้องเป็นผู้ที่ทุ่มเทกับการเรียนและมุ่งสู่เป้าหมาย และควรมีความรักในการเรียนรู้อยู่เสมอ ตลอดจนเป็นผู้รักความก้าวหน้าและมุ่งสร้างอนาคต

3. ควรนำแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไปทดสอบกับผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่อง

สายอาชีพในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพของกรมการศึกษานอกโรงเรียน และกรมอาชีวศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้แนะแนวการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา และจัดกิจกรรมโดยเน้นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้งนี้โดยอาศัยระดับคะแนนจากการทดสอบผู้เรียนทั้งส่วนบุคคล สาขาวิชาและประเภทของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรทำการศึกษาค้นคว้าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับผู้เรียนการศึกษาสายอาชีพในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือระดับอุดมศึกษา เพื่อศึกษาแนวโน้มว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะมีคุณลักษณะอย่างไร

2. ควรนำแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้ไปทดสอบกับกลุ่มผู้เรียนการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพหรือสายสามัญในระดับอื่นๆ ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพื่อทราบว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับใด ซึ่งจะสามารถพัฒนาแบบวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2539). **คู่มือการดำเนินงานการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539.** (มปท.).
- กึ่งกาญจน์ ตั้งศรีไพร. (2542). **วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี.** กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- แก้วใจ นิราช. (2542). **การศึกษาปัญหาการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้.** กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชิดขงศ์ ส. นันทนาเนตร. (2542). **การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในสหัสวรรษ : การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง.** สัมมนาวิชาการ เรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ในทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยฤทธิ์ โปธิสุวรรณ. (2541). **ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการนำตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ของกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท.** กรุงเทพมหานคร : รายงานการวิจัย สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นรินทร์ บุญชู. (2532). **ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง.** กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2534). **วิธีวิจัยทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พ่องพรรณ ดริยมงคลกุล และ สุภาพ จัตราภรณ์. (2541). **การออกแบบการวิจัย (Research Design).** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2540). **การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์ (Measurement and Achievement Test Construction).** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2530). **หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- วีระพันธ์ ลิทธิพงศ์. (2540). **ปรัชญาอาชีพและเทคโนโลยีศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ อุตสาหกรรม, สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- ศศิธร กุลสิริสวัสดิ์ (2537). **ระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรกรรมกรวมอาชีพศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2532). **“การเรียนรู้ด้วยตนเอง” วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.** (พฤษภาคม – สิงหาคม) _____:73-79. (2538). **ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย.** นครปฐม : ภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- _____. (2541). **ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูของคนไทยในชนบท ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง.** นครปฐม : ภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2542). **ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูเด็กของคนไทย ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง.** นครปฐม : ภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. (2524). **แบบเรียนด้วยตนเอง.** สงขลา : โรงพิมพ์ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้.
- สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ์. (2540). **ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.** กรุงเทพมหานคร : ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนทร สุทองหล่อ. (2542). **คุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาศาสนาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.** กรุงเทพมหานคร : ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สร้อยทิพย์ อุจวาทิ. (2539). **ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการนำตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองและความสามารถในการปฏิบัติงานของหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ.** กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2536). **รายงานการติดตามนโยบายและการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ.** (อัดสำเนา).
- สุภมาส ทองใส. (2535). **การศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนประเภท อาชีวศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.** กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2543. “การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 21.** กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนันต์ ศรีโสภณ. (2525). **การวัดผลการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- อรพินทร์ ชูชม. (2543). **เอกสารประกอบการอบรมการแปลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ เรื่อง : การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis).** กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. (2532). **การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดลักษณะผู้เรียน.** กรุงเทพมหานคร : ฟันนี้พับบลิชซิ่ง.
- Bejot, D. D. (1981). “The Degree of Self-Directedness and the Choices of Learning Methods as Related to a Cooperative Extension Program.” **Dissertation Abstracts International.** 42 (June 1981) : 2434 –A.
- Box, B. J. 1983. “Self-Directed Learning Readiness of Students and Graduated of an Associate Degree Nursing Program.” **Dissertation Abstracts International.** 44 (September 1983) : 679-A.
- Brookfield, S. 1984. “Self-Directed Adult Learning : A Critical Paradigm.” **Adult Education Quarterly.** 35(Winter 1984) : 59-69.

- Candy , P. C. (1991). **Self- direction for Lifelong Learning : A Comprehensive Guide to Theory and Practice.** San Francisco : Jossey-Bass.
- Gad, R. (1993). "Self- Directed Learning as a Future Training Mode in Organizations." **Dissertation Abstracts International.** 47(April 1993) :1993-A.
- Garrison, D. R. (1987). "Beyond Independence in Distance Education" **The American Journal of Distance Education.** 1(Winter 1987) : 3-15.
- Gibbons, M. (1980). "Toward a Theory of Self-Directed Learning : A Study of Experts Without Formal Training" **Journal of Humanistic Psychology.** 20(February 1980) : 41-56.
- Gray, D. R. (1986). "The Study of the Use of the Self-Directed Learning Readiness Scale as Related to Selected Organization Variables." **Dissertation Abstracts International.** 47(July 1986) : 1218-A.
- Griffin, C. (1983). **Curriculum Theory in Adult Lifelong Education.** London : Croorn Helm.
- Guglielmino, L. M. (1977). **Development of Self-Directed Learning Readiness Scale.** Unpublish Ed.D. Dissertation, University of Georgia.
- Knowles, M.S. (1975). **Self-Directed Learning: A guide for Learners and Teachers.** Chicago: Association Press.
- Piskurich, G. M. (1993). **Self-Directed Learning : A practical Guide to Design, Development, and Implementation.** San Francisco : Jossey- Base.
- McCarthy, W. F. (1988). "The Self-Directed and Attitude Toward Mathematics of Younger and Older Undergraduate Mathematic Student." **Dissertation Abstracts International.** 46(November 1988) :3279 - A.
- Mezirow , J.D. (1981). "A Critical Theory of Adult Learning and Education." **Adult Education.** 31(January 1981), 3-24.
- Reynoles, M. M. ,(1986). "The Self-Directedness and Motivational Orientation of Adult Part-time Student at Community Collage." **Dissertation Abstracts International.** 46 (December 1986) : 3571-A.
- Skager, R. (1978). **Lifelong Education and Evaluation Practice.** London : Croom Helm.
- Tough, A. (1979). **The Adult's Learning Projects.** Toronto, Ontario : The Ontario Institute for Studies in Education.
- Tuijnman, A. C. (ed.) (1996). **International Encyclopedia of Adult Education and Training.** Oxford : Pergamon.
- Young, L. D. (1986). "The Relationship of Race, Sex, and Locus of Control to Self - Directed Learning." **Dissertation Abstracts International.** 46(July 1986) : 1886 - A.